

Розвиток поетичної норми німецьких віршованих текстів у XVIII столітті

Н. Г. Ходаковська

Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ, Україна
Corresponding author. E-mail: khodakn@gmail.com

Paper received ; Revised ; Accepted for publication

Анотація. Стаття присвячена еволюції поетичної норми німецьких віршованих текстів епохи Просвітництва, яка досягла свого розквіту в XVIII столітті. Вплив німецьких віршованих текстів на поетичну норму визначається загальними умовами розвитку літературних норм у дану епоху, індивідуальною мовотворчою практикою та індивідуальними уподобаннями поетів, новим баченням й розумінням норми у її новому часовому й естетичному вимірі.

Ключові слова: *німецька поезія, поетична норма, віршований текст, класицизм, рококо, епоха Просвітництва.*

Вступ. Вивчення природи мовної норми є однією із складних проблем, яка залишається актуальною і сьогодні, оскільки поняття норми тісно пов'язано з розвитком суспільства, удосконаленням літературної норми. Багатоаспектність цієї проблеми визначається різними чинниками: об'єктивно-історичними, культурно-соціальними та лінгвістичними. У трактуванні поняття норми існує два підходи: структурно-системний (Ф. де Соссюр, Л. Єльмслев, Е. Косеріу) і функціональний (Г. О. Винокур, Б. Гавранек, С. І. Ожегов). В рамках структурно-системного підходу норма розуміється як корелят системи, до того ж поняття норми входить в ряд загальнотеоретичних понять, що позначають основні аспекти мовної діяльності. В рамках функціонального підходу в працях із стилістики і культури мовлення поняття про норму розглядається як явище функціонального плану, що регулює закономірності використання мовних одиниць у мовленні. Таким чином, функціональна норма налаштовує внутрішньосистемні відношення, тримає функціональні можливості системи в певних межах, не має універсального характеру, вона індивідуальна. В світлі даного підходу виділяється поетична норма. Під *поетичною нормою* ми розуміємо спосіб добору і естетичної організації мовних засобів у поетичному мовленні майстрів художнього слова у певний період розвитку літературної мови.

Услід за Ю. М. Лотманом віршований текст ми розглядаємо «як ритмічну послідовність окремих слів (знаків), об'єднаних автором у результаті художньої імпровізації» [6, с. 116], який підпорядковується всім правилам мови, але має певні обмеження: «вимоги дотримання метро-ритмічної норми, організованість на фонологічному, римованому, лексичному та ідейно-композиційному рівнях» [6, с. 45-46].

Короткий огляд публікацій. Вчення про поетичну норму віршованих текстів було розроблено насамперед у наукових працях С. Я. Єрмоленко, Г. М. Сюті, Л. О. Ставицької, Н. М. Сологуб та ін., які розглядають зазначене поняття з урахуванням зовнішньолінгвальних (специфіка доби, культурні потреби суспільства та ін.) і внутрішньолінгвальних (норми слововживання, стан розвитку літературної мови тощо) чинників, із оперттям на стильові та ідіолектні норми [8, с. 119]. Феномен норми представлено в наукових дослідженнях О. М. Кожина, М. М. Кожиної, В. П. Москвіна, Н. М. Разінкіної, О. Г. Ревзіної, Л. Г. Лузіної та ін. На сучасні дослідження поетичної норми німецьких віршованих текстів значно вплинули роботи В. Кюльмана (лірика бароко), Ю. Х. Петерсена (поетична мовна автономія 18 ст.), О. Крамера (поезія Просвітництва), К. Мангера (поезія бароко), Е. Ромера, Х. Г. Кемпера (анакреонтичне Просвітництво), У. К. Кетельсона (поезія природи) та ін..

Метою розвідки є виокремлення і систематизація факторів становлення поетичної норми німецьких віршованих текстів епохи Просвітництва.

Матеріали і методи дослідження. Матеріалом дослідження послужили німецькомовні віршовані тексти Ф. Г. Клопштока, Й. Х. Гюнтера, Й. В. фон Гете, Ф. Шиллера, які на нашу думку найкраще представляють поезію доби Просвітництва. Основним методом дослідження обрано порівняльно-історичний метод для виявлення закономірностей розвитку поезії XVIII століття. Метод лінгвостилістичного аналізу застосовується для встановлення внутрішньомовних та позамовних чинників становлення поетичної норми віршованих текстів епохи Просвітництва.

Виклад основного матеріалу. Мовотворчість відомих поетів / письменників складають основу формування літературної мови з її кодифікованою літературною нормою. Тому повний національний лексикон як джерело кодифікації літературної норми орієнтується на їх мовну практику.

Поетичну норму віршованих текстів доби Просвітництва ми розглядаємо з урахуванням зовнішньомовних (суспільно-історичні, соціальні, культурні, етнічні, просторово-географічні орієнтири суспільства) і внутрішньомовних (норми словотворення, становище мови в суспільстві, рівень розвитку функціональних стилів і т. д.) факторів, враховуючи ідіолектні норми. Г. О. Винокур зазначав, «в своїх найбільш творчих зразках індивідуальна мова письменників не тільки не суперечить природному ідеалу мовної норми, але навіть більше: виявляє властивості цієї норми найбільш досконало» [3, с. 41].

Просвітництво було рухом загальноєвропейським, у XVIII ст. воно поступово охопило всі країни континенту, але проявлялося в них із різною масштабністю й радикальністю, що залежало, насамперед, від соціально-політичного становища тієї або іншої країни [4, с. 308].

У Німеччині XVIII ст. просвітницький рух проходив у надзвичайно складних соціально-політичних умовах. Розвиток буржуазних стосунків затримувався економічною відсталістю та феодальною роздрібненістю держави. Формально Німеччина була у складі Священної Римської імперії, державні інститути якої давно втратили свою життєдіяльність. Численні німецькі князівства і імперські міста становили невеликі монархії, що мали свої власні закони. У кожному із князівств панувала патріархальна форма абсолютизму, яка позбавляла бюргерів і селян будь-яких прав. Зрештою Німеччина була віддалена від світових торговельних центрів, що і спричинило зубожіння країни. Усе це визначило характер німецького Просвітництва, який відзначився більшою умоглядністю, ніж в Англії або Франції. Німецькі просвітники ґрунтовно вивчали історичні, філософські, релігійні та культурні питання.

Теза про вплив поетів і письменників на формування літературної мови, усталення її норм становить стрижень сучасної історико-мовної та лінгвопоетичної концепції «В епоху розквіту художньої літератури кращі її зразки ніби «працювали на теорію», допомагали їй сформулювати «вимоги» до літературної мови» [2, с. 55]. Осмислюючи це твердження, ми звертаємося до мовних та мовотворчих особливостей найвідоміших поетів епохи Просвітництва. Вплив поетів на становлення поетичної норми особливо помітний в переломні епохи формування національної культури, з якими пов'язані знакові періоди вияву етносвідомості, що з ними безпосередньо корелюють етапи становлення й інтенсивного розвитку національної мови [5, с. 49]. Видатні поети є не тільки творцями поетичних віршів, а й мовотворцями, вони формують нове бачення й розуміння норми у її новому часовому й естетичному вимірі.

Художня парадигма XVIII ст. характеризується надзвичайною складністю і різноманітністю, взаємодією різних художніх напрямків, частина з яких була успадкована з XVII ст., що свідчить про нерозривний зв'язок епох. Нове завжди з'являється із старого, поступово народжується в ньому, враховує і переосмислює його досвід. Найчастіше давнє зазнає перетворень, подібне сталося з бароко і класицизмом, які не тільки розвивались як раніше, але й видозмінювались. До них долучились художні напрямки і стилі, спричинені епохою Просвітництва. Головними художніми напрямками епохи стали: *просвітницький класицизм, рококо, сентименталізм.*

Просвітницький класицизм тяжіє більш до оцінки власної естетики як «істинного стилю», в якому ще більше посилюється прагнення до упорядкування, злагодженості, пропорційності, до пошуків закономірностей, притаманних «правильному мистецтву». Вищезазначене спричиняє появу в XVIII ст. естетики – як науки. Німецький вчений А. Г. Баумгартен у своїй праці «Естетика» (*Aesthetica*) надав слову «естетика» сучасного розуміння «наука про прекрасне, про закономірності мистецтва і художню творчість» [7, с. 15].

Новим художнім напрямком стало *рококо*, яке було одним із основних стилів XVIII ст. Рококо достатньо вагомо представлено поетичними віршами Й. Х. Гюнтера (раннє рококо); творчістю Ф. фон Хагедорна, працями поетів-анакреонтиків І. В. Глейма, І. П. Уца, І. Г. Геца (зріле рококо); віршованими текстами К. М. Віланда, лірикою Ф. Г. Клопштока, ранньою творчістю Й. В. Гете (зріле і пізнє рококо).

Важливо підкреслити, що ще одним важливим художнім напрямком XVIII ст., спричиненим насамперед духом просвітництва, став *сентименталізм*. У Німеччині перші тенденції чутливого (сентиментального) стилю можна помітити в естетиці швейцарсько-німецьких критиків І. Я. Бодмера і І. Я. Брейтінгера, у творчості швейцарсько-німецького поета А. фон Халера (Галера), які захищали право поета на поетичну фантазію. Особливості сентименталізму яскраво представлені у творчості К. Ф. Геллерта та в поезії Ф. Г.

Клопштока. У 1770-і роки виникає особливий варіант німецького сентименталізму – *штюрмерська література*, результат творчості учасників руху «Бурі і натиску» (Й. В. Гете і Ф. Шиллер).

Всі три основних напрямків епохи Просвітництва – *просвітницький класицизм, рококо, сентименталізм* – розвиваються протягом всього XVIII ст., активно взаємодіють між собою.

Найскравішою особою на небосхилі німецької поезії перехідного періоду був *Йоганн Християн Гюнтер* (*Johann Christian Günther*), у ранніх віршованих текстах якого сконцентровані важливі моменти його лірики: кохання, розлука, самотність, протистояння ворожому світу, передчуття гіркої долі і одночасно надія на гармонію і спокій. Складна гама почуттів представлена достатньо простою мовою: «*Die Liebe weckt an diesem Morgen / Den Kummer der verliebten Sorgen / Mit mir gar zeitig wieder auf, / Die Seuffzer wachen in dem Munde, / Die Thränen suchen aus dem Grunde / Des Hertzens ihren alten Lauff*» [7, с. 39]. Одним з найкращих його віршованих текстів вважається «Похвала зимі» (*Lob des Winters*), в якому поет, навмисно відмовляючись від високого стилю і від рис барочної оди, прославляє улюблену ним зиму «*Drum stimmt die Liebe mit mir ein: / Der Winter soll mein Frühling sein*», за прості задоволення, які вона несе людині «*Er kann mit Most und Äpfeln laben, / Er stärkt den Leib und hilft der Kur*», – за те, що на морозному повітрі ароматніше тютюн «*Der Knaster schmeckt bei kaltem Wetter / Noch halb so kräftig und so rein*», азартніше полювання «*Die Jagd ergötzt der Erden Götter*», за те, що довгими зимовими вечорами є більше часу для написання віршів «*Der freien Künste Ruhm und Preis / Erhebt sich durch den Winterfleiß*» [7, с. 39-40].

Найбільш послідовним утіленням теорії класицизму була творчість *Фрідріха Готліба Клопштока* (*Friedrich Gottlieb Klopstock*). Й. В. Гете писав, що «неминуче настане час, коли поетичний геній усвідомить, створить для себе відповідні умови і покладе початок своїй незалежності і гідності. У Ф. Г. Клопштока поєдналось все для початку такої епохи» [12, с. 334-335]. Саме він створив нову за розмірами ліричну епопею, особливі жанрові модифікації оди і філософського гімну, пов'язав їх із специфічними ритмічними структурами і наповнив їх особливою семантикою. Крім цього Ф. Г. Клопшток розширив тематичне коло німецької ліричної поезії, змінив старі і ввів нові тематичні пласти і історично нові образи і мотиви, кардинально змінивши її стилістику [7, с. 67-68]. Його поема «Месіада» (*Die Messias*) стала шедевром класицизму, написана гекзаметром, яким пізніше скористався Й. В. Гете. «Месіада» не стільки епос, скільки гімн «врятованому людству». Уперше в німецькій поезії Ф. Г. Клопшток відмовляється від рими, для надання поемі урочистого звучання. У змісті поеми автор органічно поєднав три культурні і мовні стихії: Біблію, стилістику і образність; світ античної поезії; історичне минуле Німеччини і її сучасне. Ліричний характер художнього таланту Ф. Г. Клопштока найбільш повно розкривається в його одах «До моїх друзів» (*An meine Freunde*), «Цюрихське озеро» (*Der Zürchersee*) та ін. Ода «До моїх друзів» визначає провідну проблематику творчості Ф. Г. Клопштока. В її ритмічній структурі розпізнаються строфічні розміри еолійської силабо-метрики (алкієва строфа). Поет експериментує не тільки з алкієвою, але й з сапфічною, асклепіадовою строфами та створює на їх основі свої власні варіації, що було незвичним для тогочасної німецької поезії. Асклепіадовою строфою написана відома ода «Цюрихське озеро», де у єдиному потоці думок і почуттів зливається захоплення весняною природою, уславлення дружби, кохання, творчості: «*Süß ist, fröhlicher Lenz, deiner Begeisterung Hauch, / Wenn die Flur dich gebiert, wenn sich dein Odem sanft / In der Jünglinge Herzen, / Und die Herzen der Mädchen gießt*» [10, с. 76]. Ф. Г. Клопшток виступив також як новатор поетичної мови, він вважав, що поетична мова повинна бути не тільки експресивною, лірично-схвильованою, емоційно-забарвленою, але й інтелектуальною. Поетична мова не повинна відставати від стрімкої думки, від буремного почуття, а для цього необхідні слова «більш виражальної сили». Саме тому Ф. Г. Клопшток створює велику кількість неологізмів «*Wolkenbahn*», «*Erdewanderer*», складних слів «*Traubengestanden, Schattenwald, Gedankenfreund*», поновлює звучність дієслів, поєднуючи їх з префіксами «*entwölkte, genennet*» [10, с. 76-77]. Заслужовує на увагу поєднання гранично коротких фраз, звертань, вигуків, постпозитивних означень, які поділяють поетичне мовлення на окремі складові, і широкі синтаксичні конструкції, у яких думка поєднується в цілості. Поет умів висловити у слові напруження своїх почуттів, і його поетична творчість посідає в німецькій поезії вельми визначне місце.

Безумовною вершиною німецького і європейського Просвітництва є творчість *Йоганна Вольфганга Гете* (*Johann Wolfgang Goethe*) – одного із незвичайних феноменів світової літератури, який залишив світу великий творчий спадок. У його творчості переплітаються і взаємодіють рококо, бароко, сентименталізм, класицизм, специфічний «веймарський класицизм», риси просвітницького реалізму і романтизму. Це дозволяє визначити індивідуальний творчий стиль Й. В. Гете як «художній універсалізм» [1]. В цілому така полістилістичність є надзвичайно характерною рисою поезії XVIII ст. Й. В. Гете був першим, хто створив

поезію, яка була близькою за формою, духом, мові народної пісні та започаткував традицію тонкої стилізації фольклорних пісень і балад, написаних народним німецьким дольником (акцентним тонічним віршом). Недаремно деякі віршовані тексти молодого Й. В. Гете стали дійсно народними піснями: «Дика ружа» (*Heidenröslein*), «Знайда» (*Gefunden*), «Фіалка» (*Das Veilchen*), «Фульський король» (*Der König von Thule*) та ін. Вони наділені незвичайною легкістю інтонації та глибиною почуття, майстерним використанням алітерації, асонансів і рефренів, наприклад, «*Röslein, Röslein, Röslein rot, / Röslein auf der Heiden*» [9, с. 30], «*O Erd', o Sonne! / O Glück, o Lust!*», «*O Lieb', o Liebe! / So golden schön, / Wie Morgenwolken / Auf jenen Höhn!*» [9, с. 24].

Вершиною німецької поезії Й. В. Гете стали «Зезенгеймські вірші» (*Sesenheimer Lieder*): «Майова пісня» (*Mailied*), «Побачення і прощання» (*Willkommen und Abschied*), «І квіточки і листочки» / «Нерозривна стрічка» (*Kleine Blumen, kleine Blätter / Mit einem gemalten Band*) [11, с. 177]. З появою лірики переживань починається нова епоха німецької лірики. Основним твором філософської лірики Й. В. Гете є гімн «Прометей» (*Prometheus*). Твір побудовано у формі монологу Прометея, складається із семи строф різної довжини з неоднаковими поетичними метрами без рими. Віршований текст багатий на художні засоби: епітети, «*hoffnungslose Toren*», «*kehrte mein verirrtes Aug'*», «*Die allmächtige Zeit / Und das ewige Schicksal*»; риторичні звертання «*Bedecke deinen Himmel, Zeus, / Mit Wolkendunst! / Und übe, dem Knaben gleich, / Der Disteln köpft*»; риторичні запитання «*Wer half mir wider / Der Titanen Übermut? / Wer rettete vom Tode mich, / Von Sklaverei?*»; метафори «*Ein Herz wie meins, / Sich des Bedrängten zu erbarmen*», «*Und glühstest, jung und gut, / Betrogen, Rettungsdank / Dem Schlafenden dadoben?*»; анафори «*Hast du die Schmerzen gelindert / ... Hast du die Tränen gestillet*; інверсію «*Hier sitz' ich, forme Menschen / Nach meinem Bilde*»; антитезу «*An Eichen dich und Bergeshöhnt!*»; еліпси «*Und meine Hütte, / Und meinen Herd*» [12, с. 25-26]. «Фауст» Й. В. Гете – один із чудових, і одночасно дивовижних, чудернацьких творів людського генія. Він незвичайно багатогранний з точки зору форми (жанру, композиції, мови, стилю, ритмічних структур). В ньому поєдналися всі відтінки поетичної мови: стиль філософського трактату, живе народне мовлення, високе і низьке. У «Фаусті» поєдналися всі мелодії і ритми, всі віршовані розміри (ямбічні триметри і тетраметри, білі вірші, німецький кніттельферз, пісенний дольник, александрійський вірш і італійські октави). Складною є також жанрова природа «Фауста»; традиційно твір Й. В. Гете називають трагедією, однак автор визначає його драматичною поемою. Це визначення є дійсно вірним, оскільки несе в собі риси як драми, так і епічної поеми. Завдяки складній примхливості ритмів і мелодики «Фауст» вважається однією з вершин німецької поезії. Вплив «Фауста» на німецьку та світову літературу величезний.

З самого початку поезія теоретика мистецтва і поета **Фрідріха Шиллера** (*Friedrich Schiller*) характеризується не стільки пристрасною емоційністю, але й аналітизмом, тяжінням до розгорнутого філософського міркування. Одним із найкращих ранніх віршованих текстів поета є «Велич світу» (*Die Größe der Welt*), в якому поет відтворив нестримний порив людського духу, сміливість думки, що прагне до сприйняття всесвіту: «*Die der schaffende Geist einst aus dem Chaos schlug, / Durch die schwebende Welt flieg ich des Windes Flug, / Bis am Strande / Ihrer Wogen ich lande, / Anker werf, wo kein Hauch mehr weht / Und der Markstein der Schöpfung steht*». Віршовані тексти Ф. Шиллера естетичні і мальовничі, а «Рукавичка» (*Handschuh*) – одна із найяскравіших зразків його виражальної і гуманної лірики. Поема складається з восьми строф, загальна кількість рядків – шістдесят сім. Для поеми характерна різна будова строф (від чотирьох рядків у п'ятій строфі до шістнадцяти рядків у третій), нерівномірний, змінний ритм з неоднаковою кількістю стоп у рядках надають баладі епічного характеру (адже сам Ф. Шиллер, як відомо, вважав свій твір розповіддю (*Erzählung*)). Для надання віршованому тексту естетичного забарвлення поет використовує стилістичні фігури: епітети для посилення виражальних образів «*Und hinein mit bedüchtigem Schritt, mit wildem Sprunge, einen furchtbaren Reif, mit mutiger Kampfbegier, mit seinen grimmigen Tatzen, in den furchtbarn Zwinger, mit festem Schritte, aus der Ungeheuer Mitte, mit keckem Finger*». У баладі зустрічаються поетизми «*Und im Kreise scheu Umgeht er den Leu*» (поетична форма свн. leu). Баладі притаманна нейтральна синтаксична будова, «*Und der Ritter in schnellem Lauf / Steigt hinab in den furchtbarn Zwinger / Mit festem Schritte, / Und aus der Ungeheuer Mitte / Nimmt er den Handschuh mit keckem Finger*». Полісиндетон як стилістична фігура часто вживається у баладі «*Und schüttelt die Mähnen, / Und streckt die Glieder, / Und legt sich nieder*», «*Und recket die Zunge, / Und im Kreise scheu*». Алітерація надає звучанню баладного вірша особливого фонетичного забарвлення «*Und wie er winkt mit dem Finger, / Schlägt mit dem Schweif / Und der König winkt wieder, / Den Dank, Dame, begehrt ich nicht*» [13]. Для відтворення звукових ситуацій, для створення акустичного фону і звукових образів автор послуговується звуконаслідуванням

або ономапопеєю «*Brüllt er laut, / Grimmig schnurrend; Drauf streckt er sich murrend / Und der Leu mit Gebrüll*». Завдяки звуконаслідуванню у віршованих текстах балад читач може яскравіше уявити собі зображувану картину. Балади мають переважно трагічну кінцівку, оскільки це ознака цього жанру. Але Ф. Шиллер відступив від правил, залишивши лицаря живим і, таким чином, поет затвердив цінність людського життя. Лірика Ф. Шиллера назавжди залишилась одним із великих явищ не тільки німецького, але й світового мистецтва.

Висновки. Отже, мовна практика і мовотворчість поетів епохи Просвітництва впливали на становлення поетичної норми віршованих текстів XVIII ст. Особливо помітним цей вплив був в епоху формування національної культури, а саме в процесі виявлення етносвідомості, становлення й інтенсивного розвитку національної мови. Поетична норма віршованих текстів епохи Просвітництва визначається передусім загальними умовами розвитку літературної норми у цей період. Поети розбудовують поетичний словник, актуалізують нетипові синтаксичні конструкції, оперують тими засобами мововираження, які актуальні для їхнього часу. Тобто поети доби Просвітництва були не тільки творцями поетичних текстів, а й мовотворцями літературної норми у її часовому й естетичному вимірі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аникст А. А. Художественный универсализм Гете / А. А. Аникст // Гетевские чтения; ред. кол. : А. А. Аникст и др. – М. : Наука, 1986. – С. 7–38.
2. Будагов Р. А. Литературные языки и языковые стили / Рубен Александрович Будагов. – М. : Высшая школа, 1967. – 376 с.
3. Винокур Г. О. О языке художественной литературы / Григорий Осипович Винокур. – М. : Высшая школа, 1991. – 448 с.
4. Гаврюшенко О. А., Шейко В. М., Кравченко О. В. Історія світової культури. – Навчальний посібник / Наук. ред. В. М. Шейко. – К. : Кондор, 2006. – 404 с.
5. Літературна норма і мовна практика / [Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Коць Т. А. та ін.]; за ред. С. Я. Єрмоленко. – 2013. – 320 с.
6. Лотман Ю. М. О поэтах и поэзии / Юрий Михайлович Лотман. – СПб. : «Искусство–СПБ», 1996. – 848 с.
7. Синило Г. В. История немецкой литературы XVIII века / Галина Вениаминовна Синило. – Минск: «Вышэйшая школа», 2013. – 400 с.
8. Українська лінгвостилістика ХХ – початку ХХІ ст.: система понять і бібліографічні джерела / за ред. д-ра філол. наук, проф. С. Я. Єрмоленко. – К. : Грамота, 2007. – 268 с.
9. Фон Гете, Йоганн Вольфганг Вибрані твори: Пер. з нім. – К. : Юніверс, 1999. – 144 с.
10. Deutsche Gedichte. Eine Anthologie. Herausgegeben von Dietrich Bode. Philipp Reclam jun. Stuttgart. – 1984. – 343 S.
11. Geschichte der deutschen Literatur von W. Grabert und [A. Mulot. – Siebzehnte Auflage. – München, Bayerischer Schulbuch-Verlag. – 1974. – 497 S.
12. Goethe J. W. Gedichte. – Ausgewählt und erläutert von Michael Scherer. – 2. Auflage. – Kösel, Verlag München. – 1964. – 111 S.
13. Friedrich Schiller Balladen und Gedichte. Ein Projekt der Agentur [electronic resource]. – Wingenbach & Bremen, Köln. Access: http://www.balladen.de/web/sites/balladen_gedichte/autoren.php?b05=20&b16=199

REFERENCES

1. Anikst A. A. Artistic Universalism Goethe / A. A. Anikst // Goethe Readings; editorial board: A. A. Anikst and others. – М.: Nauka, 1986. – p. 7-38.
2. Budagov R. A. Literary Languages and Language Styles / Ruben Aleksandrovich Budagov. – М.: Vishaya Shkola, 1967. – 376 p.
3. Vinokur G. O. About the language of imaginative literature / Grigory Osipovich Vinokur. – М.: Vishaya Shkola, 1991. – 448 p.
4. Gavryushenko O. A., Sheyko V. M., Kravchenko O. V. History of world culture. – Tutorial book / The Science. edit V. M. Sheiko. – К.: Condor, 2006. – 404 p.
5. Literary norm and language practice / [Ermolenko S. Y., Bibik S. P., Kots T. A. and others]; edit by S.Y. Ermolenko. – 2013. – 320 p.

6. Lotman Y. M. About poets and poetry / Yuri Mikhailovich Lotman. – St. Petersburg: "Iskustvo-SPB", 1996. – 848 p.
7. Sinilo G. V. History of German literature of the XVIII century / Galina Veniaminovna Sinilo. – Minsk: "Visheyshaya shkola", 2013. – 400 p.
8. Ukrainian linguistic stylistics XX – beginning XXI century: system of concepts and bibliographic sources / by edit. Doctor of Philology, Professor S.Y. Ermolenko. – K.: Diploma, 2007. – 268 p.
9. Von Goethe, Johann Wolfgang Selected Works: create translate from German. – K.: Univers, 1999. – 144 p.
10. Deutsche Gedichte. Eine Anthologie. Herausgegeben von Dietrich Bode. Philipp Reclam jun. Stuttgart. – 1984. – 343 S.
11. Geschichte der deutschen Literatur von W. Grabert und A. Mulot. – Siebzehnte Auflage. – München, Bayerischer Schulbuch-Verlag. – 1974. – 497 S.
12. Goethe J. W. Gedichte. – Ausgewählt und erläutert von Michael Scherer. – 2. Auflage. – Kösel, Verlag München. – 1964. – 111 S.
13. Friedrich Schiller Balladen und Gedichte. Ein Projekt der Agentur [electronic resource]. – Wingenbach & Bremen, Köln. Access: http://www.balladen.de/web/sites/balladen_gedichte/autoren.php?b05=20&b16=199

Development of the poetic norm of German poetic texts in the XVIII century

N. G. Khodakovska

Abstract. The article is devoted to the evolution of the poetic norm of German poetic texts of the Enlightenment, which reached its heyday in the XVIII century. The influence of German poetic texts on the poetic norm is determined by the general conditions for the development of literary norms in this era, individual linguistic practice and individual preferences of poets, new vision and understanding of the norm in its new temporal and aesthetic dimension.

Keywords: *German poetry, poetic norm, poetic text, classicism, rococo, the era of Enlightenment.*

Развитие поэтической нормы немецких стихотворных текстов в XVIII веке

Н. Г. Ходаковская

Аннотация. Статья посвящена эволюции поэтической нормы немецких стихотворных текстов эпохи Просвещения, которая достигла своего расцвета в XVIII веке. Влияние немецких стихотворных текстов на поэтическую норму определяется общими условиями развития литературных норм в данную эпоху, индивидуальной речеобразующей практикой и индивидуальными предпочтениями поэтов, новым видением и пониманием нормы в ее новом временном и эстетическом измерении.

Ключевые слова: *немецкая поэзия, поэтическая норма, стихотворный текст, классицизм, рококо, эпоха Просвещения.*